

Сања Милић

ТАМО ГДЕ ПОЧИЊЕ БОЛ

Мирја Унге, *Батта је сит* (превела Милена Подолшак),
Хеликс, Смедерево, 2018.

Издавачка кућа „Хеликс“ из Смедерева се 2017. прикључила пројекту „Спајање: књижевна потрага за заједничким европским искуством“, који је осмишљен у оквиру програма „Креативна Европа“ Европске уније. „Спајање“ подразумева превођење и промовисање савремених дела европске књижевности у којима су доминантни: питање идентитета, посматрано кроз личну или колективну историју, локална (не само језичка) обојеност, друштвени ангажман...

Међу девет објављених прозних књига је и збирка прича *Батта је сит* (2018) шведске књижевнице Мирје Унге (1973), активне на шведској књижевној сцени већ двадесет година. Ово је први превод неке њене књиге на српски језик, а урадила га је Милена Подолшак.

Мирја Унге је одличан приповедач, свака од шеснаест прича у књизи упечатљива је и у тематском и у језичко-стилском смислу речи. У складу са шведском, са скандинавском књижевном, уметничком и културном традицијом из које потиче, за Мирју Унге не постоје табу теме. Она може и уме да пише о најделикатнијим, о најболнијим људским искуствима. Насловна прича „Бата је сит“ посвећена је некој врсти породичне издаје, стиђу због душевне болести брата, односно сина. Најкраћа прича у збирци, готово лирска проза „Црна рупа“ говори о емоцијама сексуално злостављаног детета/деце у сопственој породици. У „Риђем мачору“ се приповеда о формалној бризи, односно суштинској небризи за остареле сроднике...

Перспектива девојчице, девојке, младе жене у свим причама омогућава да се ова књига посматра и као нека врста билдунгс романа, пуног лабаво повезаних епизода из живота, преломљених кроз ток свести оне, то јест оних које приповедају. Одрастање и сазревање јунакиња ове прозе најизразитије је у причама „Ма због оног јуче”, „Стан у поткровљу”, „Аутобус за Руслаген”, „Божић, јеботе”... Узгред, прича у чијем су наслову повезани велики хришћански празник и псовка је једна од најбољих у књизи, ремек-дело на шест страница.

Мирја Унге појачава доживљај књиге као тока свести дугим реченицама које у неким причама личе на водопад, у другим на бујицу, што је преводитељка успешно пренела на наш језик. Ауторка форму и суштину повезује начином на који окончава реченицу или читаву причу. Тачку на крај (реченице или приче), ауторка ставља тамо где почиње бол. Слично крвавим убиствима у античким трагедијама која се не виде на сцени, болни догађаји су у причама Мирје Унге смештени пре или после исприповеданог осећања. Да, осећања се овде не описују, већ приповедају. У причи *Баџа је сиви* сестра у свом стану разговара са душевно оболелим братом, то да је побегао из болнице тек наслућујемо из тока њених мисли, а да је позвала полицију да га у болницу врати, закључујемо по самом, помало неуротичном финалу приче са редукованом интерпункцијом: „После ћемо овај можда да сиђемо до *Грејвдиџерса*, да можда рекао је Бата, тамо у пабу има девојка са којима може да се поприча знаш често причамо са девојкама, искезио се и повукао болничке панталоне а ја сам погледала кроз прозор и видела да је неки аутомобил скренуо на паркинг, обишао га и стао испред зграде, фарови су му миловали снег.” (стр. 14)

Бол је сасвим опипљив у причама посвећеним браћи, очевима, мајкама, љубавницима, пријатељима... Ово су приче о ближњима који мање или више повређују јунакиње, некада нехотице, када се разболе и умру, некада хотимице зато што су слаби, или неморални, или просто болесни. Читајући ове приче упознајемо психијатријске болеснике, силеције, алкохоличаре, педофиле, умируће од рака, преваранте... али срећемо и неукаљане дечје душе које, као што је и природно, од „уређеног” и „моралног” света одраслих очекују љубав и топлину.

Мање или више експлицитно, Мирја Унге је и критичар „савршеног” скандинавског света, савршеног из перспективе дела становника сиромашнијих и мање уређених држава – ту су и распад породице и дехуманизација међуљудских односа и пошаст конзумеризма... Оно што је најпотресније у овој прози је одсуство радости, у причама Мирје Унге се ретко ко смеје. То свеобухватно постизање утиска целине, јединство приповедања у књизи која је збирка прича, а не роман, једно је од достигнућа њеног приповедања. Она није документариста, она је

писац који уметничким средствима обликује невесела људска искуства и вапај за љубављу, али без имало патетике.

У читалачком доживљају овакве прозе не може бити равнодушности. Она се или „гута”, или оставља, управо зато што је снажна као маса воде у покрету. Када је о стилским одликама текста реч, треба додати и то да се псовке као узречице готово не примећују, осим када су издвојене у наслов, као у помињаној причи „Божић, јеботе”. То ће рећи да је њихова употреба најчешће у функцији карактеризације ликовна, ређе у функцији постизања атмосфере, али је, колико год то парадоксално звучало, увек оправдана. Има и прича у којима се ништа не дешава, Мирја Јунге је мајстор не да опише, већ да напише атмосферу као у причама „Била је нека журка” и „Норгорден”.

Ову књигу, као и сваку другу добру књигу, могуће је читати и из неке од идеолошких перспектива. Али то ће, ако се деси, бити проблем оних који то раде јер, Мирја Унге је „пунокрвни” писац, раскошног талента, изграђеног стила, са дубоко развијеном способношћу емпатије са другим људима и са умећем да локално учини универзалним – а то су одлике најбољих. Њена проза је снажна, набијена емоцијама и смислом који нас се тичу.